

MEGJEGYZÉSEK AZ AKÁCRÓL (*ROBINIA PSEUDOACACIA L.*) ÉS AZ AKÁCOSOKRÓL (*ROBINIETEA JURKO EX HADAČ ET SOFRON 1980*) SZLOVÁKIA NÉHÁNY, MAGYARORSZÁGGAL HATÁROS TÁJEGYSÉGÉBEN

Balázs Pavol

*Univerzita J. Selyeho Komárno, Pedagogická fakulta, Katedra biológie
Bratislavská cesta 3322. 945 01 Komárno
e-mail: balazsp@ujv.sk*

Összefoglaló

Az akác (*Robinia pseudoacacia L.*) Észak Amerikában őshonos. Európába a 17. század elején, Magyarországra száz évvel később került. A tájban erdészeti telepítése terjesztette el. Később meghonosodott, és sok helyen megkerülhetetlen tájképzővé vált. Természetvédelmi területeken való megtelepedése negatív hatású. Társulásai asszociáció szintű megítélése a szlovák és a magyar szakirodalomban jelentősen eltér egymástól. **Kulcsszavak:** akác (*Robinia pseudoacacia L.*), akácosok (*Robinieta Jurko ex Hadač et Sofron 1980*), természetvédelem

Bevezetés

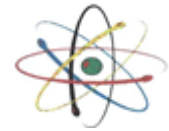
Az akác (*Robinia pseudoacacia L.*) Észak-Amerikában őshonos fafaj. Európába a 17. század elején került. Díszítő értéke miatt elsősorban parki díszfaként vált ismertté. A tájban nagy területeken, erdészeti telepítése terjesztette el. Később a telepítésektől függetlenül magát, az őshonos erdőalkotók kárára, meghonosodva, sok helyen az eredeti erdőtársulásokat lecserélve lett megkerülhetetlen tájképző. Jelenleg is agresszívan terjed, sok helyen benövi a felhagyott legelőket, elfoglalja az erdőnyiladékokat. Európa szerte önálló, növénytasulástaniilag értékelhető asszociációkat hozott létre, melyek rendszerezésére önálló asszociációosztályt (*Robinieta Jurko ex Hadač et Sofron 1980*) állítottak fel.

Cél és módszer

Az akácot és az akácosokat, dél-szlovákiai tájegységekben volt módomban, de nem, mint fő kutatási témát megfigyelni. A Nógrád - Gömöri térségben a Cseres hegységben (Cerová vrchovina) és a hozzá csatlakozó orográfiai egységekben, a Zempléni – Ungi térségben a Kelet – Szlovákiai alföldön (Východoslovenská nížina) és az ottani dombságokon, valamint Komárom (Komárno) tágabb térségében. Céлом, rámutatni az akácosok társulástani értékelésének különbözőségére az államhatár két oldalán, valamint természetvédelmi szempontból, negatív hatására.

Az akác (*Robinia pseudoacacia L.*)

Pagan és Randuška (1988) szerint az akác (*Robinia pseudoacacia L.*) magassága eléri a 25-30 métert. Koronája tojásdad alakú, majd idős korban szétterülő. Kérge hálózatosan mélyen repedezett, a világosbarnától a szürkésbarnáig terjedő színű. Rügyei csavarmenetben, két oldalról levélalap eredetű párhátövissel védetten állnak. Levelei, 150 – 200 mm hosszúak, 4 -8 pár levélkéből és a csúcslevélkéből, páratlanul szárnyasan összetettek. Májusban és júniusban 6 – 12 mm hosszú virágokkal virágzik.

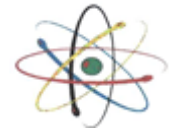
A szirmok színe fehér, a csészéé rozsdabarna. A virágok fürtökbe rendeződtek, kellemes illatúak. Termése 50-120 mm hosszú, több, barna színű, vese alakú, magot tartalmazó hüvely. Az akác, Pagan és Randuška (1988), Debreczy (1973) szerint Észak – Amerika keleti és délkeleti részén, elsősorban az Appalache – hegységrendszerben és annak előterében, nyugaton a Mississippi folyóig őshonos. Eredeti élőhelyén a tulipánfával (*Liriodendron tulipifera* L.), a fekete dióval (*Juglans nigra* L.) és az ott őshonos tölgyekkel (*Quercus* ssp.) társulva alkot erdőségeket. Európába a 17. század első harmadában, míg Magyarországra körülbelül egy évszázaddal később került. Az eredetileg ültetéssel terjesztett akác, néhány évtized múltán magától is terjedt tovább. A 19. század második felétől, a történelmi Magyarország területén, önerőből, nagy területeken uralkodott el, önálló társulásokat kialakítva.

Az akácok (Robinietae Jurko ex Hadač et Sofron 1980)

Az akácok (*Robinietae* Jurko ex Hadač et Sofron 1980) kultúrerdők, melyek, úgy a szlovák (Jarolímek és Šibík (Eds.) 2008), mint a magyar (Borhidi 2003), összegző munkák szerint az akácok *Robinietae* Jurko ex Hadač et Sofron 1980, asszociációosztályba, a *Chelidonio - Robinietae* Jurko ex Hadač et Sofron 1980 rendbe, ezen belül két asszociációcsoportba a *Chelidonio - Robinion* Hadač et Sofron 1980 és a *Baloto nigrae - Robinion* Hadač et Sofron 1980 csoportokba tartoznak. Az akácok asszociáció szintű megítélése, a határ két oldalán, jelentősen eltér egymástól. Míg a magyar munka szerint, mindkét asszociációcsoportba egy-egy, Magyarország területén előforduló, asszociáció szintű szüntaxon tartozik, mégpedig a *Chelidonio - Robinion* csoportba az *Anthriscocerefolii - Robinietae* Majer 1963, melynek jellemzése után, a szerző valószínűsíti az asszociáció azonosságát a Szlovákiából leírt *Chelidonio - Robinietae* Jurko 1963 asszociációval. A másik, *Baloto nigrae - Robinion* csoportba pedig a *Bromo sterilis - Robinietae* Pócs 1954 asszociációt sorolja. A szlovák feldolgozás szerint a *Chelidonio - Robinion* csoportba 5 asszociáció, a *Chelidonio - Robinietae* Jurko 1963, az *Impatiens parviflorae - Robinietae* Sofron 1967, a *Sambuco nigrae - Robinietae* Ščepka 1982 prov., a *Solidagini - Robinietae* (Wendelberger 1955) Jurko 1963 és a *Urtico dioicae - Robinietae* Ščepka 1982 prov. tartozik. A másik, a *Baloto nigrae - Robinion* csoportba pedig 6 asszociáció, az *Aristolochio clematidis - Robinietae* Ščepka 1982 prov., a *Baloto nigrae - Robinietae* Jurko 1963 prov., a *Bromo sterilis - Robinietae* Jurko 1963 prov., a *Fumario officinalis - Robinietae* Ščepka 1982 prov., a *Galio aparines - Robinietae* Ščepka 1982 prov. és a *Sambuco nigrae - Aceretum negundo* Exner in Exner et Willner 2004 tartozik.

Megjegyzések az akácról és akácokról

Jelen munkámnak nem célja az akácok kritikai feldolgozása, összevetése, a két felsorolást, kizárólag, kiindulási alapnak tekintem. Szeretnék azonban rámutatni az asszociáció szintű értékelés jelentős különbözőségére. Az akáccal, akácokkal a Cseres hegységben (Cerová vrchovina) és környékén természetvédelmi célzatú munkák kapcsán, amilyenek a természetvédelmi területek kijelölése, a védett területek fajkészletének kvalitatív felmérése, a homok-, bazalt- és andezit bányaudvarok regenerálásának lehetőségei stb., kerültem kapcsolatba. A Kelet – Szlovákiai alföldön (Východoslovenská nížina) és a kapcsolódó dombságokon ökológiai terepgyakorlatokon, ökológiai térképezések alkalmával „volt szerencsém” az akáchoz és az akácokhoz. Az utóbbi években, Komárom tágabb térségében (Podunajská nížina), a Csallóköz és a Mátyusföld egyes részein, főleg botanikai terepgyakorlatok alkalmával találkoztam az akáccal és társulásaival. Természetvédelmi szempontból az akácot, az eredeti flórát veszélyeztető tényezőnek tekintem.

Amelyik védett területen felütötte a fejét, ki se lehet irtani, annak ellenére sem, hogy a védett és veszélyeztetett növényfajok további „*in situ*” megmaradása azt kíváná. Ez a faj a legtöbb gondot okozó erdőalkotó, melynek gyepszintje általában gyomokból tevődik össze. Mindhárom vizsgált területen az akác az urbánus flóra állandó tagja. Megjelenik minden típusú emberi településen és környékén. Az akácok, főleg az alföldi tájakon, ahol számos helyen, keskenyebb, szélesebb sávok formájában vannak jelen, a települések környékén illegális szemétkerakatokként is funkcionálnak. A természetesebb, település közeli példányokat tűzifának, sokszor tervezetlenül vágják az ott lakók. Ismert mézelő növény. Az akácok környékére, akácvirágzásra, méhészek telepítik kaptáraikat. A Cseres – hegységben a hegylábakat, a letermelt erdők helyét, a felhagyott legelőket növi be az akác. A vizsgált területeken, a gyepszint domináns fajára alapozva négy asszociációt különböztethet meg, továbbiak előfordulását sem kizárva. A *Chelidonio - Robiniatum* Jurko 1963 társulás karakterfaja a *Chelidonium majus*. Nagy állandósággal, de kis borítással fordulnak elő az *Alliaria petiolata*, a *Stellaria media*, a *Galium aparine*, a *Fagopyrum esculentum* és a *Geum urbanum*. A társulás a melegkedvelő tölgyesek helyét foglalja el a Tarbuckán (Tarbucka), a Királyhelmei dombokon (Chlmecké pahorky) valamint a Cseres hegységben (Cerová vrchovina).

Az *Urtico dioicae - Robiniatum* Ščepka 1982 prov. társulás a Királyhelmei dombokon (Chlmecké pahorky az *Urtica dioica* dominanciájával jellemezhető. Állandó, nem nagy borítású fajai a *Poa pratensis* és a *Veronica hederifolia*. A *Balloto nigrae - Robiniatum* Jurko 1963 prov. társulás az andezitek előfordulásához köthető, így a Bodrogszerdahely (Streda nad Bodrogom) és Királyhelmei (Kráľovský Chlmec) közötti térségben is és a Cseres hegységben (Cerová vrchovina) is kialakulhat. Jellegzetes fajkombinációja a *Ballota nigra*, *Poa pratensis*, *Geum urbanum*, *Galium aparine*, *Bromus sterilis*. A *Bromo sterilis - Robiniatum* Jurko 1963 prov., a Kelet – Szlovákiai alföld szárazabb homokos részei n is és Komárom környékén is előfordul. Gyepszintjében jellemzőek a *Bromus sterilis*, a *Poa pratensis*, a *Veronica hederifolia*.

Befejezés

Az akác tájidegen, Észak Amerikából származó fafaj. Kárpát-medencei története, a faj szempontjából, sikertörténet. Introdukciója a 18. század első harmadában kezdődött, de a 20. század második felében már önálló, asszociációosztály szintű szüntaxont kellett felállítani a társulásai osztályozására. A klíma alakulásának becslései az elkövetkező években melegekkel számolnak, ami a talajok száradását vonja maga után. Az akác szárazságtűrése, több helyen, mint eddig, társulás alkotóvá, sőt egyeduralgódóvá teheti a fajt. A munkában említett asszociációk, a *Chelidonio - Robiniatum*, az *Urtico dioicae - Robiniatum*, a *Balloto nigrae - Robiniatum*, a *Bromo sterilis - Robiniatum*, az országhatár mindkét oldalán, a közeljövőben valószínűleg újabakkal bővülnek, az akác pedig északi irányban tovább terjed, változatos talajviszonyok közé jutva, azokhoz adaptálódva, új társulásokat hozva létre.

Felhasznált irodalom

1. Borhidi Attila 2003: Magyarország növénytársulásai. Akadémiai kiadó, Budapest, 610 pp. ISBN 9630579839
2. Debreczy Zsolt 1973: Fák, bokrok. Búvár zsebkönyvek. Móra könyvkiadó, 63 pp.
3. Jarolímeš Ivan, Šibík Jozef (Eds). 2008: Diagnostic, constant and dominant species of the higher vegetation units of Slovakia. Veda, Bratislava, 332 pp. ISBN 978-80-224-10-24-3
4. Pagan Jozef, Randuška Dušan 1988: Atlas drevín 2 (Cudzokrajné dreviny). Obzor, Bratislava, 408 pp.